

Riksarkivets inspel till arkivutredningen – en sammanfattning

Sedan december 2017 har utredningen *Översyn av arkivområdet* (Ku 2017:2) arbetat och i december 2019 presenterades resultatet. Utredningen har efterlyst dialog med arkivsektorn under sitt arbete. Svar på generella frågor har efterfrågats, flera möten med berörda har hållits och många organisationer har också valt att göra skriftliga inspel. Riksarkivet har, med utgångspunkt i sitt särskilda ansvar för den statliga arkivverksamheten och utifrån uppdraget att ha en nationell överblick över arkivfrågorna i stort, levererat nio inspel till utredningen vilka här återges i kort sammanfattning tillsammans med något eller några förslag från respektive inspel. För texterna i sin helhet hänvisas till Riksarkivets hemsida riksarkivet.se/arkivutredningen

Genom inspelen löper tre huvudspår som Riksarkivet särskilt vill framhålla och tydliggöra:

Helhetsperspektiv Riksarkivet anser att det måste finnas en samlad syn på informationsförsörjningen, där reglering och strukturering av information inte sprids ut på olika aktörer beroende på informationens typ och funktion, t.ex. om den är analog eller digital, offentlig eller privat. Oavsett var information skapas och i vilken form den har, bör likartade förutsättningar finnas för att hantera, säkerställa, bevara och tillgängliggöra den på både kort och lång sikt. Ett helhetsperspektiv på informationsförsörjning minskar risken för att samhällsviktig information förloras och att kulturarvet utarmas. Riksarkivets mandat inom området bör stärkas och tydliggöras.

Informationens värde och värdering Värdet av information kan betraktas från olika perspektiv; på kort och på lång sikt, för den enskilde individen eller för samhället i stort. Var information skapas säger egentligen inget om dess värde. Inte heller vem som ansvarar för hanteringen av informationen. Om det finns ett regelverk eller inte har däremot stor betydelse för informationens värde och hur den värderas. Det finns behov av gemensamma utgångspunkter för värdering och även information från privat sektor bör kunna omfattas av arkivlagens krav och skydd.

Samhällsviktig information Riksarkivet efterlyser fokus på samhällsviktiga verksamheter och den information som hanteras där. Det handlar om verksamhet i både offentlig och privat sektor, t ex infrastruktur, energiförsörjning, hälso- och sjukvård och finansiella tjänster. En enhetlig reglering av samhällsviktig information saknas idag. Vad som ska betraktas samhällsviktig information behöver tydliggöras och hur den ska regleras så att information av allmänt intresse som inte finns i allmänna handlingar, bevaras och hålls tillgänglig.

1. JURIDISKA FRÅGOR (överlämnat 2018-06-25)

Riksarkivet belyser frågan om vilka handlingar som är allmänna och inte, och hur dessa kan eller bör överlämnas till arkivmyndighet. Inspelet fokuserar i huvudsak på utredningens uppdrag att föreslå nödvändiga författningsförslag, förslag som enligt direktiven även får avse 2 kap. 11 § första stycket i tryckfrihetsförordningen.

- Riksarkivet efterfrågar enhetligare reglering för vad som är allmänna handlingar hos privaträttsliga organ.

2. HELHETSSYN PÅ INFORMATIONSFÖRVALTNING (2018-09-27)

Det måste finnas en samlad syn på informationsförsörjningen i samhället. Reglering och strukturering av information bör inte spridas ut på flera olika aktörer beroende på informationens typ och funktion. Ett uppdelat ansvar för informationsförsörjningen medför stora risker och merkostnader. I slutändan riskerar vi att samhällsviktig information förloras och att kulturarvet utarmas.

- Riksarkivets ansvar bör vidgas och förtydligas genom ett utökat uppdrag och en modernisering av arkivregelverket

3. SVAR PÅ ARKIVUTREDNINGENS FRÅGOR TILL ARKIVSEKTORN (2018-11-23)

Arkivutredningen har ställt ett antal frågor till arkivsektorn som Riksarkivet har besvarat och kommenterat.

Arkivsektorn och samhällsutvecklingen Utvecklingen innebär både möjligheter och utmaningar. Digitalisering medför högre krav på öppenhet och tillgänglighet från medborgarna, vilket ur ett demokratiperspektiv är positivt. Splittring i informationsförsörjningen, enorma informationsmängder, oklara skiljelinjer och hot mot den personlig integritet är några exempel på utmaningar.

- Riksarkivets ansvar bör förtydligas och utökas (t ex vad gäller kommuner och landsting och enskilda arkiv)
- Nationella arkivdatabasen (NAD) behöver utvecklas till en övergripande nationell infrastruktur för arkivinformation. All offentlig arkivinformation bör redovisas i NAD

Regleringen av arkivområdet Arkivlagen måste moderniseras så att vi inte riskerar att information förloras. Bl a så måste det göras tydligt att arkivperspektivet måste finnas med från början när verksamheter planeras.

- Kretsen som tillämpar (delar av) arkivlagen behöver utökas
- Arkivlagen behöver överordnas andra bestämmelser om strukturering av information
- Regleringen behöver anpassas till den digitala utvecklingen, inte minst begreppsmässigt

Riksarkivets roll Offentliga arkiv är grundläggande för demokratin i och med medborgarnas rätt att ta del av allmänna handlingar. Riksarkivets helhetsperspektiv på informationsförsörjningen är förutsättning för att samhällsviktig information hanteras och tillhandahålls på rätt sätt och att information av betydelse för forskning och kulturarv bevaras.

- Riksarkivets uppdrag bör fortsatt omfatta såväl förvaltningsfrågor och kulturarv. Uppdraget är odelbart och ansvaret för helheten bör uttryckas tydligare i arkivlagen.

Arkivstatistik Det behövs av bred statistik om arkivverksamheten i Sverige. Statistiken på kulturområdet bör i huvudsak bli tematisk. För att uppnå en sådan förändring menar Riksarkivet att ansvaret för en utvecklad arkivstatistik samordnas med den nationella biblioteksstatistiken samt musei- och kulturmiljövårdsstatistiken.

- Riksarkivet anser att ansvaret för en utvecklad arkivstatistik bör tilldelas Myndigheten för kulturanalys.

4. ENSKILDA ARKIV – ETT MÅNGFACETTERAT OMRÅDE (2019-02-08)

De enskilda arkiven är en viktig del av samhällets information och kulturarv. Utan tillgång till civilsamhällets och företagens information blir samhällsdokumentationen ofullständig. Värderingen av arkiven måste bygga på innehållet och inte på vem som har producerat informationen. Lagskyddet för enskilda arkiv är generellt sett svagt och det saknas reglering för information som skapas av samhällsviktiga verksamheter inom privat sektor.

- Enskilda arkivbestånd "av särskilt samhällsviktig eller kulturell betydelse" bör tillföras i § 3 i arkivlagen.
- Riksarkivet vill få i uppdrag att ta fram riktlinjer för hur arkiv ska värderas. Ett uppdrag som utförs i samråd med enskilda arkivsektorn och andra relevanta aktörer.

5. RIKSARKIVET, KOMMUNERNA OCH LANDSTINGEN (2019-02-26)

Regleringen av informationshantering inom offentlig förvaltning är i grunden gemensam. Men när det gäller mandatet att föreskriva finns en uppdelning mellan staten (Riksarkivet) å ena sidan och respektive kommun och landsting å den andra. Mängden arkivmyndigheter gör att risken är stor för en splittrad reglering inom den offentliga förvaltningen.

- Riksarkivet föreslås få tydligare mandat för regelgivning, tillsyn, bevarande, gallring och klassificering av information inom hela den offentliga sektorn.

6. REGISTERFÖRFATTNINGAR (2019-04-08)

I vissa registerförfattningar som gäller för statliga myndigheter finns tvingande regler om överlämnande av arkiv till arkivmyndighet.

- Riksarkivet föreslår att särbestämmelser om överlämnande av register till arkivmyndigheten tas bort. Bestämmelserna om överlämnande i arkivlagen ska gälla för allt arkivmaterial.

7. ÖVERLÄMNANDE AV ALLMÄNNA HANDLINGAR TILL RIKSARKIVET (2019-04-25)

Riksarkivet ser behov av förändrade bestämmelser om överlämnande av arkiv till Riksarkivet. Incitamenten för att lämna över allmänna handlingar till Riksarkivet är för svaga. Nuvarande modell gör det svårt att få överblick och att kunna planera resursbehovet för hantering och bevarande av överlämnade arkiv.

- Riksarkivet föreslår att myndigheterna ska upprätta överlämnandeplaner för sina arkiv och att det ges bättre sanktionsmöjligheter i Riksarkivets tillsynsarbete
- Riksarkivet vill att utredningen föreslår en långsiktig och stabil finansieringsmodell för överlämnande av allmänna handlingar till Riksarkivet

8. NATIONELL ARKIVDATABAS, NAD (2019-06-04)

Nationell arkivdatabas, NAD, är en gemensam sökingång till information om arkiv och samlingar i olika samhällssektorer. Riksarkivets vision för NAD är att alla organisationer ska redovisa metadata om sina arkiv och samlingar i NAD och där även kunna tillgängliggöra digitiserat material. Det skulle förbättra tillgänglighet och utnyttjande av arkiv och samlingar, oavsett var de förvaras.

- Riksarkivet vill att all offentlig arkivinformaton ska redovisas i NAD genom tvingande regler
- Riksarkivet önskar särskilda resurser för att skapa bättre möjligheter för aktörer inom den enskilda sektorn att ansluta sig till NAD

9. DEN DIGITALA INFRASTRUKTUREN (2019-01-10)

Att kunna ta del av den information som finns i de svenska offentliga arkiven är en grundläggande rätt. Genom att göra informationen digital blir den tillgänglig både för bredare användargrupper och för nya användningsområden. Att information görs tillgänglig digitalt förändrar drastiskt förutsättningarna för demokratisk insyn, innovation och högkvalitativ forskning. I dag är cirka fem procent av Riksarkivets totala arkivbestånd digitiserat. För att kunna möta samhällets ökande behov av digitalt tillgänglig information måste digitiseringsstakten av arkivbestånden öka väsentligt.

- Riksarkivet vill ha en förstärkning av sitt anslag för att väsentligt kunna öka tillgången till digitiserat arkivmaterial för att tillgodose samhällets behov av information för demokratisk insyn, innovation och högkvalitativ forskning